سەگىز تاڭبالى قالاشقىتا تاريخ تىنىسىن سەزندى

ـــ "ارمانغا قۇلاش سەرمەگەن جۇڭخۋا · كورىكتى شينجياڭ" 2023 ـ جىلغى شەنەلدەگى جۇڭگو ئىتىل ـ جازۇنداغى مەدىيالاردىڭ شينجياڭداغى تىلشىلىك قىيمىلى تەكىس ئۇدانىنا قادام تاستادى

□ انار بۇلت \ شينجياڭ گازەتىنىڭ ئەتلىسى گو ليڭ

6 ـ ايدىڭ 8 ـ كۈنى "ارمانغا قۇلاش سەرمەگەن جۇڭخۋا · كورىكتى شينجياڭ" 2023 ـ جىلغى شەنەلدەگى جۇڭگو ئەتىل ـ جازۇنداغى مەدىيالاردىڭ شينجياڭداغى تىلشىلىك قىيمىلى "سەگىز تاڭبالى قالاشق" ارقىلى ھەمگە ايگىلى بولغان ىلە قازاق ئاۋتونومىيالى وبلىسى تەكەس ئۇدانىنا جەتپ، ىلگەرىندى ـ كەيىندى تايجي تەكشەسى، جىبەك جاغا داڭغىلى سالت ـ سانا، ادەت ـ ئورىپ جاياۋلار كوشەسى، قاراجون كوردىنىس ئوڭترى سياقتى جەرلەردى ارالادى، تىلشىك ۋىرمەسندەگىلەر سەگىز تاڭبالى قالاشقىنىڭ قويۇق تاريخي مادەنىيەت مايەگى مەن گۈلدەنپ ـ كورىكەيگەن جالىندى تىرشىلىك تىنىسىن تۇگەل سەزندى.

تىلشىلىك ۋىرمەسندەگىلەر تايجي تەكشەسنە كەلپ، تايجي تەكشەسندە تۇرىپ ئۇسىندىرۇشنىڭ تۇسىندىرمەسىن تىڭداپ، وسى ارادا تەكەستى ئۇسىندى. بىيكتە تۇرىپ اۋدان ورتالىعنا كوز جىبەرگەندە قالاشقىنىڭ ورتاسىنان سىرتقا قاراي چيان، دۇي، لي، جىن، شۇن، كان، گىن، كۈن سندى 8 ۇلكەن كوشە تاراغاندىعى، قايشالىسىپ جاتقان اۆتوكولىكتەردىڭ وسى اۋدان قالاشعىنىڭ تىرشىلىك تىنىسىن جالىنداتاقاندىعى كورىنەدى. "كوشپەندىلەر مادەنيەتىنەن تارتىپ يجيڭ باگۆاغا دەيىن ئتۇرلى مادەنيەت ارالاسىپ، وزگەشە ءورىپ ـ ادەت كوپشىلىكتى قۇانشقا بولەدى". امەريكا ۆاشينگتون حانزۇ ئتلى تەلەۇيزياسىنىڭ ورىنباسار باستىعى يۇان يان بىلاي دەدى: ادامدى ەڭ قىزىقتىراتىنى، وسى اۋدان ورتالىعنىڭ ورنالاسۋى، بۇكىل شاھاردىڭ كوشەلەرى بەينە عاجايىپ ئتىلسىم ساراي سىپەتتى، جولدار ئوزارا تۇتاسقان، كوشەلەر ئوزارا جالعاسقان، تايجي تەكشەسندە سەگىز تاڭبالى قالاشق تاريحىنىڭ تىنىسىن ايقىن سەزىنۇگە بولادى.

سوڭعى جىلدارى تەكەس اۋدانى سەگىز تاڭبالى قالاشقىنىڭ شىنەن جىبەك جاغا داڭغىلى سالت ـ سانا، ادەت ـ ءورىپ جاياۋلار كوشەسى سياقتى ينتەرنەتتە تانىمال، ءسوزسىز، بارار جەردى تۇلعالاپ، قىزۋار ساياحاتشىنى باۋرادى، سونىمەن قاتار جەرگىلىكتى بۇقارانى كىرىستى ارتتىرىپ، بايۇعا جەتەكتەدى، تىلشىلىك ۋىرمەسندەگىلەر جىبەك جاغا داڭغىلىن ارالاعاندا ئتۇرلى ـ ئتۇستى شينجياڭ ەرەكشە ونىمدەرىنە قىزىعىپ، ەرىكسىزدەن زات ساتىپ الۋعا كىرىستى.

"نەلىكتەن جىبەك جاغا داڭغىلى (ليجيە) دەپ اتالاتىندىعىنا تاڭدانىپ ءجۇر ەدىم، كەيىن كوشەنىڭ باگۆانىڭ كۈن شىعىس جاعىنا ورنالاسقاندىعىن ۇقتىم". يۇان يان بىلاي دەدى: تەكەستەگى ساپارىمىز تىم ۇزاق بولماعانىمەن ولجالى قايتتىق، كوشەنى ارالاپ جۇرگەنىمىزدە وسى اراداعى دۇماندى بەينە ءبىزدى ەرىكسىز اسەرلەندىردى، كۈن باتىپ كەتسە دە، كوشەلەردە زات ساتىپ الىپ، سەيلەپ جۇرگەن ءبىرتالاي ساياحاتشى جينالىپتى، كوشەلەردەگى اشەكەي شىراقتار دا سان الۋان ساۋلەسىمەن كوز تارتىپ، ارىكەلكى دە ءتارتىپتى، قاباتى ايقىن كورىكەم كەشكى كورىنىستى قالىپتاستىرعان.

جىبەك جاغا داڭغىلىنداعى كورىنىس تەرەمەن قوشتاسقان تىلشىلىك ۇيىرمەسىنىڭ اۆتوكولىگى قاراجون كورىنىس وڭىرىنە قادام تاستادى، مامىرلاعان مۇزىكا ۇنىنە ىلەسە كوركەم كارتينا باياۋ عانا اشىلىپ، قاراجون جايلاۋىنىڭ كوركەم دە قاتپارى ايقىن تابيعاتى كورىندى، اشىق اسپان، قارلى تاۋ، ورمان، جايلىم، گۈل تەڭىزى ءبىر ـ بىرلەگەن ستەرەولدى سۇرەتتەردى قالىپتاستىرعان، سىيرلار، قويلار قانىنەن قاپەرسىز جايىلىپ، سۇرلار السقا كوز تاستاۋدا...

"جەل تەربەگەن شوپتەردىڭ اراسىندا سىيىر، قوي جايىلىپ ءجۇر، قاراجون مەنىڭ 6 ـ ايداعى شينجياڭ جوننىندەگى قيالىمدى ۇشتادى". جاڭا زەلاندىيا Prime Mediaنىڭ ديرەكتورى لىۋ حۋاننىڭ ايتۇنشا، قاراجوندىعى بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىنا ءوتىنىش ەتۋ كورمە سارايىندا قارلى تاۋداعى مۇزدىقتى، وزەن قۇيار كولدەردى، اسقار تاۋداعى ورماندى، مىڭ بوياۋلى شابىندىقتى، تەڭبىل ـ تەڭبىل توعايلاردى، اڭعارلاردى، جابايى حايۋاناتتار مەن وسىمدىكتەردى كورگەن كوپشىلىك جاراتىلىستىڭ كەرەمەتىنە ەرىكسىز تاڭ قالدى. "مەن بارعان جەرلەردەگى كوركەمدىكتىڭ ءبارىن سۇرەتكە ءتۇسىرىپ، كورىكتى شينجياڭدى بۇكىل دۇنيە جۇزىنە كورسەتەمىن"، ـ دەدى لىۋ حۋان.

توعىزتاراۋ اۋدانى:

سازدىق قالانىڭ قونىسقا اناعۇرلىم جايلى بولۋىنا مۇمكىندىك جاسادى

تيانشان قورشاعان ورتانى قورعاۋ ساپارى

□ انار بۇلت \ شينجياڭ گازەتىنىڭ ءتلىسى ۋاڭ يايۇن

6 ـ ايدىڭ 7 ـ كۈنى كەشكى ساعات 10، توعىزتاراۋ اۋدانى كوبەلەكول سازدىق باقشاسىندا شام ـ شىراقتار جاياناپ، قالىڭ ادام قايشالىسىپ، بۇل ارانىڭ "كەشكى ەكونوميكاسى" دۇماندى باستالدى. "قازىر قۇرىلعىلار بارعان سايىن كەمەلدەنىپ، قورشاعان ورتا جىلدان ـ جىلعا جاقساردى". تۇرعىن ساجيدا تۇراق تىلشىگە كوبەلەككول سازدىق باقشاسىنا كەلىپ سەيلدەپ، كوڭىل اشۋ جەرگىلىكتى تۇرعىندارداڭ جانە توڭىرەگىندەگى بۇقارانىڭ دايەكتى تالعامىنا اينالعاندىعىن ايتتى.

كوبەلەككول سازدىق باقشاسى توعىزتاراۋ اۋدانىنىڭ شعىس قالا رايونىنا ورنالاسقان، جەر اۋدانى 606 مۇ، مۇندا سۋ ايدىنى اۋدانى 270 مۇ، كوگال اۋدانى 336 مۇ بولىپ، توعىزتاراۋ اۋدانىنىڭ سازدىق ەكولوگياسىن قورعاۋ، قالپىنا كەلتىرۋ قۇرىلىس نىسانىن بار كۇشپەن اتقارىپ، "2 كول، 3 سۋ جۇيەسى" سندى سۋ جاعالاعان كورىنىس بەلدەۋىن قۇرۋدى جوبالاۋدا، "ەكولوگياڭ جاسىل قالا، سۋ سىڭعىرى سىلدىرلاعان كوبەلەك قالانى" تۇلعالاۋىنداعى ءسانتى ۇلگىسى.

قازىر توعىزتاراۋ اۋدانىنىڭ شعىس قالا رايونى مەن باتىس قالا رايونىنىڭ ءارقايسىسىندا بىردەن سازدىق باقشاسى قۇرىلدى. مۇنىڭ ىشىندە كوبەلەككول سازدىق باقشاسىندا تاسقىننان ساقتانۋ، قورشاعان ورتانى قورعاۋ جانە ودان پايدالانۋ، ەكولوگياڭ كورىنىس ساياحاتى، سەيىل ـ سەرۋەن قۇرىپ، كوڭىل اشۋ ءبىر تۇلعالاندىرىلدى. قالانىڭ ەكولوگياڭ ورتاسىنىڭ ۇزدىكسىز جاقسارۋىنا بايلانىستى تۇرعىندارداڭ تۇرمىسى اناعۇرلىم اقاۋسىز، اناعۇرلىم حاۋىپسىز، اناعۇرلىم جانعا جايلى بولىپ، حالىق بۇقاراسىنىڭ تابىس سەزىمى مەن باقىت سەزىمى بارىنشا كۇشەيدى.

"قايىق بەلەتىنەن بەسەۋ الامن". توعىزتاراۋ اۋدانى ءدوڭماڭى قالاشعى شوڭايلا قىستاعىنان كوبەلەككولگە ارنايى سەرۋەندەي كەلگەن شاھيدام قارلىجان ۇيىندەگىلەرمەن بىرگە قايىقپەن كوبەلەككولدى تۇندە سەيلدەمەكشى بولىپ جاتتى. ول: "بۇل ارانىڭ كوركەم كورىنىسى، كونسەرتى جانە ساۋىق ـ سايران ورنى 70 جاستاعى اكەمە جانە 6 جاسار ۇلىما ايرىقشا ۇنادى، كەشكى بازاردى وتباسىمىز بولىپ تونشە ۇناتامىز"، ـ دەدى.

توعىزتاراۋ اۋداندىق تۇرعىن ءۇي جانە قالا، اۋىل قۇرىلىسى مەكەمەسىنىڭ باستىعى پىڭ جىن بىلاي دەپ تانىستىردى: 2013 ـ جىلدان باستاپ، توعىزتاراۋ اۋدانى سۋ جۇيەسى دامىعان ەرەكشە باسىمدىقتان پايدالانىپ، قازىرگى سۋ ايدىنى، سەيىل ـ سەرۋەن جولى قۇرىلعىلارىن نەگىز ەتە وتىرىپ، سازدىق ەكولوگيا ساياحاتىن بەلسەنە دامىتتى. 10 جىلدان بەرى سازدىقتى قورعاۋعا جانە ونان ۇيلەسىمدى پايدالانۋعا جاڭا قوزعاۋشى كۇش ۇستەپ، حالىق بۇقاراسىن اناعۇرلىم مول ساپالى ەكولوگياڭلىق ونىمدەرمەن قامداۋعا مۇمكىندىك جاسادى.

2019 ـ جىلى كوبەلەككول سازدىق باقشاسى مەملەكەتتىك 3A دارەجەلى ساياحات كورىنىس رايونى بولىپ ءسانتتى قۇرىلدى.

ساياحات كەمە جايىندا سۋسىن، جەڭىل تاعام جانە كەمە بەلەتى ساۋدا-سىمەن شۇعىلدانىاتىن ياڭ لي تىلشىگە ءۇزىنىڭ ءار كۇنى تاڭعى ساعات 2گە دەيىن قاربالاس بولاتىندىعىن، ايتا سوڭىندا جانە مەرەكە كۇندەرى قاريدار كوپ بولعان مەزگىلدە ءتىپتى دە قاربالاستىققا تۇسەتىندىگىن ايتتى.

"اۋا ىلعالدانىپ، تەرىس وتتەگى يونى قۇرامىنىڭ كورنەكتى جوعارىلاۋى قالانىڭ جاسىل وكپەسىنە، تابيعي وتتەگى قامباسىنا اينالدى". توعىزتاراۋ اۋداندىق مادەنيەت، دەنە تاربيە، رادىيو، تەلەۇيزيا جانە ساياحات مەكەمەسىنىڭ باستىعى جۇ جىگاڭ بىلاي دەپ تانىستىردى: كوبەلەككول سازدىق باقشاسى قۇرىلعاننان بەرى قالا ورتاسى مەن قونىستانۋ ورتاسىن بارىنشا جاقسارتىپ، ءار ۇلت بۇقاراسىنىڭ توعىزتاراۋ اۋدانىنا بارعاندا، ءسوزسىز، الدىمەن ايىق باساتىن جەرىنە اينالدى، ساياحاتتىڭ قاۋىرت مەزگىلىندە كۇننە ورتا ەسەپپەن 10 مىڭنان استام ساياحاتشى قابىلداپ، اتاعى اسپانداۋمەن بىرگە، بايلىق تا توپتاپ، ساياحات ەكونوميكاسىن، كەشكى ەكونوميكانى جانە سول ماڭداعى ساۋدا سياقتىلاردىڭ داموىن ءونىمدى جەبەدى.

توعىزتاراۋ اۋدانىنىڭ ورىنباسار اكىمى كاڭ جيانچىڭ بىلاي دەپ قارادى: قالا سازدىعى ـــ ءار ۇلت بۇقاراسىنىڭ اناعۇرلىم تاماشا تۇرمىسقا تالپىنۇدىڭ پارمەندى سۇيەنىشى، بۇدان بىلاي قالا سازدىق باقشاسىن قۇرۋ سياقتى فورمالار ارقىلى قالانىڭ سازدىق بايلىعىن جاپىپاي قورعاۋ جانە ۇيلەسىمدى پايدالانۋ، سازدىقتىڭ تابيعي الماسۋىن بۇلدىرمەۋ العى شارتىندا سازدىقتىڭ قوعامدىق ونىمدىلىگىن تولىق ساۋلەلەندىرىپ، حالىق بۇقاراسىنىڭ سەيىل ـ سەرۋەن قۇرۋ، تىنىعۋ جانە عىلىم جالپىلاسترۋ تاربيەسى قاجەتتى قاناعاتتاندىرۋ كەرەك.

(باسى 1 ـ بەتتە)

"وڭتۇستىك شينجياڭداعى ماڭزدى قالا رەتىندە، اقسۋ، ءسوز جوق، ورىندى ءدال تاۋىپ، بايلىق ارتقىشلىعىن، وڭىرلىك ورىن باسىمدىعىن، داموۋ شارت ـ جاعدايىن تياناق ەتىپ، وڭتۇستىك شينجياڭ سندى وسى 'شاحمات كوزىن' بار كۇشپەن جاندانداندىرۋى كەرەك"، ـ دەدى اقسۋ ايماقتىق پارتكومنىڭ شۇجيى ۋ حۇڭجان.

كاسىپ سالاسى وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ جوعارى ساپالى داموۋىنىڭ نەگىزى. اقسۋ مۇناي ـ تابيعي گاز، كومىر، كەن ونىمدەرى، استىق، ماقتا، جەمىس ـ جيدەك، كوكونىس سياقتى بايلىقتارى مەن كاسىپ سالالارىنىڭ بۇكىل ەلدىڭ ەكونوميكالىق كەلەلى جاعدايىندا ماڭزدى رولىن تولىق ساۋلەلەندىرىپ، ءتۇيىندى كاسىپ سالالارىندا "تىزبەك باستىعى ءتۇزىمىن" ورناتىپ، تىزبەكتى ۇزارتۇدى، تىزبەكتى تولىقتاۋدى، تىزبەكتى كەڭەيتۇدى، تىزبەكتى كۇشەيتۇدى كۇش سالا ىلگەرىلەتىپ، كاسىپ سالاسىنىڭ تيىن جاڭالاپ، دارەجەسىن ءوسىرۋىن جانە ساپالىلانۋىن، زورايۋىن، كۇشەيۋىن تەزدەتەدى. مۇنان سىرت، نىساندارداى كاسىپ سالالاندىرۋعا، كاسىپ سالاسىن باقشا رايونىنا اينالدىرۋعا، باقشا رايوندارىن شوعىرلاندىرۋعا تاباندى بولىپ، باقشا رايونىنىڭ جەكەشى كاسىپ سالاسىن ايقىنداپ، 100 ميلليارداتىق باقشا رايونىن جەتىلدىرۋ جوسپارىن اتقارىپ، ەرەكشەلىككە، باسىمدىققا يە كاسىپ سالاسى باقشا رايونى قۇرىلىسىن داماتۋعا، قۇاتتى ۇلعايتىپ، ونىمدىلىكتى ارتتىرۋعا قولداۋ كورسەتىپ، بايلىقتىڭ باسىمدىققا يە كاسىپ سالالارىنا قاراي شوعىرلانۋىن، نىساندارداڭ باقشا رايونىنا قاراي توپتالۋىن ىلگەرىلەتەدى.

حوتانىنىڭ بايلىعى شوعىرلانعان، باسىمدىعى وزگەشە، جوعارى ساپالى داموۋدى جۇزەگە اسىرۋدا ءبىرشاما زور كومەسكى كۇشى جانە باسىمدىعى بار. حوتان ايماقتىق پارتكومنىڭ مۇشەسى زىلىڭ گۇانجۇن مىنالاردى ءبىلدىردى: حوتان ايماعى جىبەك جولى ەكونوميكالىق بەلدەۋى وزەكتى رايونى قۇرىلىسىنا بەلسەنە توعىسىپ، ەرەكشەلىككە، باسىمدىققا يە كاسىپ سالالارىن وسىزاماندانىدىرا داماتۋ ايىق السىن تەزدەتىپ، كەن ونىمدەرى بايلىعى باسىمدىعىن داموۋ باسىمدىعىنا اينالدىرۋدى بار كۇشپەن ىلگەرىلەتىپ، وسى زامانعى قىزمەت وتەۋ كاسىبىن كۇش سالا داماتىپ، ەڭبەك شوعىرلانعان كاسىپ سالالارىنىڭ داموۋىن ىلگەرىلەتىپ، ورنىقتى جۇمىستاندىرۋدى جەبەۋگە تاباندى بولىپ، ەكونوميكانىڭ جوعارى ساپالى داموۋىن جەدەل ىلگەرىلەتەدى.

بىلتىردان بەرى قاشقار ايماعى استىق، ازىقتىق ماي، جەمىس ـ جيدەك، كوكونىس، مادەنيەت ـ ساياحات، ساۋدا ـ زات اينالىمى جانە جاڭا ەنەرگيا، جاڭا ماتەريال سياقتى باسىمدىققا يە كاسىپ سالاسىن جان ـ جاقتى ىلگەرىلەتىپ ءارى ءتۇيىندى زورايتىپ، كۇشەيتىپ، ءداۋىر اۋقىمىن يگەرگەن، داموۋ زاڭدىلىعىنا ۇيلەسەتىن، قاشقار ەرەكشەلىگىنە يە، بۇكىل شينجياڭنىڭ، بۇكىل ەلدىڭ كەلەلى جاعدايىنا قىزمەت وتەيتىن جوعارى ساپالى داموۋ جولىمەن ءجۇردى.

قاشقار ايماقتىق اكىمشىلىك مەكەمەسىنىڭ ورىنباسار ۋاليى، شاڭحاي قالاسىنىڭ شينجياڭعا باعىتتامالى كومەكتەسۋ قىزمەتى الدىڭعى شەپ قولباسشىلىق شتابىنىڭ ورىنباسار باس قولباسشىسى ۋاڭ چىن مىنالاردى ءبىلدىردى: وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ شينجياڭنىڭ "شاحمات كوزى" بولۋ سندى ايرىقشا ماڭىزدى ءمانىن تەرەڭ ءتۇسىنىپ، ەرەكشەلىككە، باسىمدىققا يە كاسىپ سالالارىن زورايتۇ، كۇشەيتۇ، جىبەك جولى ەكونوميكالىق بەلدەۋى وزەكتى رايونىنىڭ ماڭىزدى ترەكتىك قۇرىلىسىن جەدەل ىلگەرىلەتۇ، قاشقار ەكونوميكالىق اشۇ رايونىن قۇرۇدى، دامىتۇدى جوعارى ساپامەن ىلگەرىلەتۇ، قاشقار كەشەندى قورعامالى باجى رايونىنىڭ جوعارى دەڭگەيلى ەسىك اشۋىن ىلگەرىلەتۇ سياقتى جاقتاردا كۇش سالىپ، جوعارى ساپالى داموۋ نەگىزىنىڭ اناعۇرلىم بەكەم، ساپتىعنىڭ اناعۇرلىم جەتكىلىكتى، قوزعالىس قۇاتىنىڭ اناعۇرلىم تولىق بولۋىن ىلگەرىلەتۇ كەرەك.

ەرەكشەلىكتى كورنەكتىلەندىردى، باسىمدىقتاردى بارىنشا ايگىلەدى

بۇكىل رايونىنىڭ جوعارى ساپالى داموۋ (وڭتۇستىك شينجياڭ اۋماعى) جۇمىس باسى ماجلىسىندە مىنالار تالاپ ەتىلدى: وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ جوعارى ساپالى داموۋىن ىلگەرىلەتۋدە اۆتونوميالى رايونىنىڭ "8 ءىرى كاسىپ سالاسى شوعىرى" قۇرىلىسىمەن تەرەڭدەي توعىسىپ، مۇناي ـ تابيعي گاز، كومىر كاسىپ سالاسى جانە جاسىل كەن كاسىبى، جاڭا ەنەرگيا كاسىپ سالاسى، توقىماشىلىق، كيىم ـ كەشىك سياقتى ەڭبەك شوعىرلانعان كاسىپ سالالارىن، استىق كاسىپ سالاسىن، جاسىل ورگانيكالى جەمىس ـ جيدەك، كوكونىس كاسىپ سالاسىن، وسى زامانعى مال شارۋاشىلىعىن، قۇرىلعىلى اۋىل شارۋاشىلىعىن بار كۇشپەن داماتىپ، وسىزاماندانعان كاسىپ سالاسى جۇيەسىن تۇلعالاۋ كەرەك.

مۇناي ـ تابيعي گاز بايلىعىنىڭ ساقتالۋ مولشەرى مول تارىم ويپاتىندا جۇڭگو مۇناي حيميا باتىس سولتۇستىك مۇناي الابى بولمىشە سەرىكتەستىگى 100 ميلليون تونناىلىق مۇناي ـ تابيعي گاز الابىنىڭ بايقالعاندىعىن جارىيالاعاننان سوڭ، بۇل ارادا مۇناي ـ تابيعي گازدى بارلايتىن "تەرەڭ جەر ينجەنەرياسى" ۇزدىكسىز ىلگەرىلەتىلدى، ەڭ جاقىندا قازىلعان 9472 مەتر تەرەڭدىكتەگى يۇەجين 3-3XC قۇدىعى ازياناڭ ەڭ تەرەڭ قۇدىق رەكوردىن جاڭالادى.

"كەزەكتە سەرىكتەستىكتىڭ تارىم ويپاتى شۇنبەي مۇناي الابىنداعى ميلليون تونناداراجەلى ەتىلەن نىسانى قاۋىرت قۇرىلىس جۇرگىزۇدە، مەملەكەتتىڭ مۇناي حيميا كاسىپ سالاسىن دامىتۇ جوسپارىنا ەنگىزىلىپ، كۇنى بۇرىن ءوندىرىس قۇاتىنا جەتۇدى، ونىمدىلىك دەڭگەيىنە جەتۇدى كۇتىپ تۇر". جۇڭگو مۇناي حيميا توبى تاحى لياڭحۋا شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگى ەتىلەن نىسانىن باسقارۋ ءبولىمى جوبالاۋ ـ تەحنيكا ءبولىمىنىڭ ورىنباسار دىرەكتورى لۇ چيۇشۇي بىلاي دەدى: شينجياڭ "8 ءىرى كاسىپ سالاسى شوعىرىن" جەدەل قۇرىپ، "شينجياڭنىڭ مۇناين شينجياڭدا ايرۇدى، مۇناي ونىمدەرىن ازايتىپ، حيميا ونەركاسىپ ونىمدەرىن كوبەيتۇدى" جەبەۋدى العا قويدى، سەرىكتەستىك ورنالاستىرعان ميللیون تونىنا دارەجەلى ەتىلەن نىسانى كۇشار قالاسىنىڭ جەل، جارىق جاسىل ەلەكترىن سايكەستىرىپ، جاسىل ەتىلەن، پروپىلەن سياقتى كوپ ءتۇرلى مۇناي حيميا ونەركاسىبى ونىمدەرىن ءوندىرىپ، مۇناي ـ تابيعي گاز بايلىعىن سول جەردىڭ وزىندە وڭدەپ، كادەگە جاراتۋدى كۇشەيتتى.

ءداستۇرلى مانناەن العاندا، باسىمدىققا يە مۇناي ـ تابيعي گاز بايلىعىنىڭ كومەسكى كۇشىن جارىققا شىعارىپ عانا قويماي، قۇمدى ءشول، جارىق سندى ىلگەرى ەلەۋسىز قارالعان وسى جاراتىلىستىق شارت ـ جاعدايلار دا قۇرىلعىلى اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ قارىشتاپ داموۋنا بايلانىستى وڭتۇستىك شينجياڭ ءوڭىرىنىڭ جاڭا ەرەكشە باسىمدىعىنا اينالدى.

اقسۋ ايماعى ونسۋ اۋدانىنىڭ شعىس سولتۇستىگىندەگى اقسۋ قار ـ مۇز مىسۋي باقشاسىنىڭ قۇرىلعىلى اۋىل شارۋاشىلىعى بازاسىندا، قۇبا دالادا 550 كۈن نۇرى جىلجايى رەتتى ورنالاسقان، 100 مىڭ تۇپكە تاياۋ شىە اعاشى زەردەلى زات اينالىمى بىرلەسكەن تورىنىڭ وزىق باسقارۋ ۇلگىسىندە، ءار جىلى كوتەرەمەگە العان شارۋا وتباسالارى ءۇشىن، ادام باسىنا شاققاندا ورتا ەسەپپەن 35 مىڭ يۇاننىڭ ۇستىندە تابىس كىرگىزەدى؛ حوتان ايماعىنىڭ حوتان اۋدانىنداعى 5000 مۇدان استام جەردى يەلەگەن شىڭشى حۋاچياڭ قۇرىلعىلى اۋىل شارۋاشىلىق بازاسىندا جوعارى ءونىمدى، ەنەرگيا ۇنەمدەيتىن 1000نان استام جىلجاي سالىندى، توپىراقسز ءوسىرۋ تەحنيكاسىندا جاڭالىق اشپ، كوكونىستى ءبىر جىلدا 3 رەت ەگۋ سندى جوعارى ءونىمدى ەگمىشىلىكتى جۇزەگە اسىرىپ، جىلدىق ءتۇسىمىن 70 مىڭ تونناعا جەتكىزىپ، ماڭىنداعى اۋدان، قالالاردى جەمىس ـ جيدەكپەن، كوكونىسپەن قامدادى.

"حوتان ايماعىن جەمىس ـ جيدەكپەن، كوكونىسپەن قامداۋدى قاناعاتتاندىرۋدان سىرت، ءبىز ءوندىرىس كولەمىن كەڭەيتىپ، ونىمدەردى بۇكىل شينجياڭ بازارىنا بەت الدىردىق". شينجياڭ شىڭشى حۋاچياڭ اۋىل شارۋاشىلىق عىلىم ـ تەحنيكاسى شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ القا باستىعى سۇڭ ينچياڭ بىلاي دەدى: بيىل كاسىپورنىمىز تاعى جاڭا جوعارى ءونىمدى، ەنەرگيا ۇنەمدەيتىن 400 قۇمدى ءشول جىلجايىن سالىپ، وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ "كوجە قاتىعىن" ونارى زورايتىپ، كۇشەيتىپ، شينجياڭ ەرەكشەلىگىنە يە اۋىل شارۋاشىلىعىندا قۇاتتى ءوڭىر قۇرۋعا كۇش قوسۋدى جوسپارلاپ وتىر.

قازىرگى تاڭدا وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ بايتاق دالاسىندا استىق، ازىقتىق ماي، ماقتا، جەمىس ـ جيدەك، كوكونىس، مال شارۋاشىلىعى ونىمدەرى سياقتى كاسىپ سالالارىنىڭ داموۋ جاعدايى تاماشا، "8 ءىرى كاسىپ سالاسى شوعىرى" جوعارى ساپالى داموۋدىڭ ماڭىزدى قوزعالتقىشىنا اينالدى.

جەتىستىكتەن بىرگە يگىلىكتەندى، باقتىنى تۇرمىس كەشىردى

وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ بايتاق دالاسىن ارالاعان ءتىلشى وڭتۇستىك شينجياڭداعى ءار ۇلت بۇقاراسىنىڭ داموۋ سەنىمىنىڭ اناعۇرلىم نىعايعاندىعىن، اناعۇرلىم قاعىلەز بولا تۇسكەندىگىن، كۇش ـ قايراتتارىنىڭ اناعۇرلىم تاسىعاندىعىن، شىن نيەتتەرىمەن پارتيانىڭ ۇننە قۇلاق اسىپ، پارتيانىڭ العىس ايتىپ، پارتيانىڭ ىلەسكەندىكتەرىن بايقادى.

حوتان اۋدانىنا ورنالاسقان شىڭشى حۋاچياڭ قۇرىلعىلى اۋىل شارۋاشىلىعى بازاسىندا قىزمەتكەر ايشامحان ماتنۇرى وزگەرىستى بايانداداى: قازان باسى، وشاق قاسىنان شىقپايتىن وتباسى ايەلىنەن قىزاناق، اشتى بۇرىش سياقتى كوكونىس ەگمىشىلىگى تەحنيكاسىن ۇيرەنىپ العانعا، ودان 25 كوكونىس جىلجايىن كوتەرەمەگە الىپ، 17 قىزمەتكەردى باسقارعانعا دەيىن، ايشامحاننىڭ الاتىن ەڭبەكاقسى باستاپقى ءار اينا 2000 نەشە يۇاننان قازىر ءار اينا 6000 يۇاننان استامعا جوعارىلادى، ەڭبەكاقىنىڭ وسۋىمەن تۇرمىس ساپاسى دا بارعان سايىن جوعارىلادى.

اتۇش قالاسى سۇنتاع قالاشعى ازعان قىستاعىندا قىستاق تۇرعىنى مامەتجان يمام الداعى داموۋدىڭ تىلگە تيەك ەتتى: "انجۇر ـــ قىستاقتىڭ "اسىلى"، جاقسى ەگۋ كەرەك؛ ءوزىمىز اشپ وتىرعان ءانجۇر كاۋاپ دۇكەكىنىڭ ەرەكشەلىككە يە ەتىپ اشۋىم كەرەك.

(باسى 1 ـ بەتتە)

الدىڭعى 5 ايدا الاتاۋ ساعاسى ۆوگزالىنان قاتناعان جۇڭگو ـ ەۋروپا (ورتا ازيا) كەزەكشى پويىزى 2714 كەزەك بولىپ، سايكەس مەزگىلدەگىدەن 10.4% ارتتى؛ قورعاس ۆوگزالىنان قاتناعان جۇڭگو ـ ەۋروپا (ورتا ازيا) كەزەكشى پويىزى 3189 كەزەك بولىپ، سايكەس مەزگىلدەگىدەن 18.4% ارتتى.

كەزەكشى پويىزدەردىڭ قاتناۋ سانى ارتىپ، تاسىمالداناتىن زات تۇرلەرى دە اناعۇرلىم مولايا ءتۇستى، كۇندەلىكتى تۇتىنۋ بۇيىمدارى، ماشينا ـ ەلەكتر جابدىقتارى، ەلەكترونداى ونىمدەر، اۋىل شارۋاشىلىق قوسىمشا ونىمدەرى، جاڭا ەنەرگياڭى اۆتوكولىك سياقتى زاتتىق ماتەريالدار جۇڭگو ـ ەۋروپا (ورتا ازيا) كەزەكشى پويىزدەرىنە تولاسسىز تيەلىپ شەتەل بازارىنا كىرىپ، سانى مەن ساپاسى بىردەي ارتۇدى جۇزەگە اسىرىدى.

قاتناۋ ونىمدىلىگىنىڭ جوعارىلاۋى سانىنىڭ ارتۇىندىعى نەگىزدىك كەپىل. الاتاۋ ساعاسى ۆوگزالى ورنالاسترۋ ەتۋى، قولباسشىلىق ەتۋدى كۇشەيتىپ، تاسىمالدى باسقارۋدى ناقتىلاندىرىپ، جۇڭگو ـ قازاقستان ەكى جاق ۆوگزالدارىنىڭ جۇمىس جاعدايى مەن اۋىستىرىپ تيەۋ قابىلەتىنە نەگىزدەلىپ، تيەلەتىن، تاسىمالداناتىن بۇيىمداردىڭ ءتۇرىن يكەمدى رەتتەپ، جۇمىس جەلىسىنەن پايدالانۋدى ساپالاندىرىپ، جۇڭگو ـ ەۋروپا (ورتا ازيا) كەزەكشى پويىزدەرىن، سوندای ـ اق تاپسىراتىن زاتتاردى تيەۋ ـ ءتۇسىرۋ ماشينالارىن تياناقتاندىرىپ، قابىلداۋ ـ جونەلتۋ ۋاقتىن قىسقارتتى. قورعاس ۆوگزالى بەلەت جاساۋ، گرۋپپالارعا ءبولۋ، اۋىستىرىپ تيەۋ جۇمىس ءتارتىبىن ۇيلەسىمدى پايدالانۋ، سازدىقتىڭ تابيعي الماسۋىن بۇلدىرمەۋ العى شارتىندا سازدىقتىڭ قوعامدىق ونىمدىلىگىن تولىق ساۋلەلەندىرىپ، حالىق بۇقاراسىنىڭ سەيىل ـ سەرۋەن قۇرۋ، تىنىعۋ جانە عىلىم جالپىلاسترۋ تاربيەسى قاجەتتى قاناعاتتاندىرۋ كەرەك.